

Oorlog in strijd met volkenrecht?

Duits debat over legitimiteit oorlog en indirecte steun aan VS

Achtergrond - 21 maart 2003

(21 maart 2003) De Duitse regering blijft bij haar afwijzende houding ten aanzien van een militair ingrijpen in Irak, maar zegt steun toe bij de wederopbouw van het land na de oorlog. De politieke discussie draait om de vraag of een oorlog zonder VN-mandaat legitiem is. Daarmee samen hangt de vraag of de Verenigde Staten indirecte steun moeten krijgen van de Bondsrepubliek.

Bondskanselier Gerhard Schröder heeft donderdagavond in een rechtstreeks op de Duitse televisie uitgezonden [toespraak](#) het officiële standpunt van de bondsregering ten aanzien van operatie 'Iraqi Freedom' uiteengezet. De regering handhaaft haar afwijzende houding tegenover een gewapend ingrijpen in Irak, omdat zij van mening blijft dat de inspecties van de VN Irak hadden kunnen dwingen te ontwapenen. Schröder sprak van "de verkeerde beslissing". Tegelijkertijd verklaarde de kanselier dat zijn regering bereid is in het kader van de VN humanitaire hulp aan de Irakese bevolking te bieden en steun te verlenen aan de wederopbouw van het naoorlogse Irak. Wat betreft de relatie met de Verenigde Staten liet Schröder weten dat "de basis van de verhoudingen met de Verenigde Staten van Amerika niet in gevaar is". Als NAVO-bondgenoot mogen de VS gebruik maken van luchtmachtbases in de Bondsrepubliek en van het Duitse luchtruim.

Ondanks de officiële verklaring van de rood-groene regering is er sprake van verdeeldheid binnen de coalitiepartijen SPD en Grünen in de Bondsdag over de houding die Duitsland moet aannemen tegenover de VS. Op donderdag plaatsten verschillende parlementariërs, met name van de Grünen, vraagtekens bij de volkenrechtelijke legitimiteit van de oorlog met Irak. De vice-fractievoorzitter van de Grünen, Hans-Christian Ströbele, liet weten de aanval op Irak in strijd met het volkenrecht te beschouwen, omdat hij buiten de VN om plaatsvindt. Door de VS toe te staan gebruik te maken van haar grondgebied en luchtruim, verleent de Bondsrepubliek steun aan een aanvalsoorlog en dat is strijdig met de [Grundgesetz](#), aldus Ströbele. Grünen-voorzitter Angelika Beer uitte zich op donderdag in soortgelijke bewoordingen, maar slikte deze woorden op vrijdag weer in om de regering niet in verlegenheid te brengen. Ook binnen de SPD waren op donderdag enkele dissidente geluiden te horen. De Saarlandse SPD-voorman

Heiko Maas riep de regering eveneens op haar luchtruim en grondgebied voor de VS te sluiten omdat de oorlog in strijd zou zijn met het volkenrecht.

Positie CDU diffuus

Oppositiepartij CDU/CSU heeft als gevolg van interne onenigheid vooralsnog geen ondubbelzinnige uitspraak gedaan over de legitimiteit van de oorlog. Partij- en fractie-voorzitter Angela Merkel liet naar aanleiding van het uitbreken van de oorlog weliswaar weten dat de christen-democraten "aan de zijde van de VS staan", maar gaf geen direct antwoord op de vraag of de oorlog in overeenstemming is met het internationale recht. In de laatste week van februari verklaarde Merkel tijdens een bezoek aan Washington dat de [CDU](#) de VS weliswaar steunen inzake Irak, maar dat het uiteindelijke besluit over een oorlog bij de VN zou moeten liggen. De christen-democratische minister-president van Saarland, Peter Müller, liet donderdag weten een oorlog zonder VN-mandaat verkeerd te vinden en zei te hopen dat de CDU-fractie in de Bondsdag zou aangegeven "dat naar de mening van de CDU de inzet van militaire middelen zonder VN-mandaat niet valt goed te keuren". De CDU lijkt zich momenteel op de vlakte te houden omdat zij zich realiseert dat zij zich met haar standpunt ten aanzien van de VS en de oorlog in een lastig parket heeft gemanoeuvreed.

De liberale FDP, die de oorlog in Irak afgekeurd vanwege het ontbreken van een mandaat van de Verenigde Naties, heeft donderdag tevergeefs getracht de Bondsdag te laten stemmen over de inzet van Duitse AWACS-radarvliegtuigen in Turkije. Het verzoek van de liberalen, dat werd gesteund door de CDU, werd weggestemd met 303 stemmen tegenover 274. Zes parlamentsleden onthielden zich van stemming. De FDP motiveerde haar verzoek met het argument dat zij "rechtszekerheid" verlangde omtrent de inzet van de vliegtuigen, die ter verdediging van NAVO-partner Turkije zijn uitgezonden. Wanneer de vliegtuigen betrokken zouden raken bij gevechtshandelingen in Irak, zou dat kunnen worden uitgelegd als Duitse deelname aan de oorlog. De regering had de stemming afgedaan als overbodig: de vliegtuigen hebben immers een louter verdedigende taak; van betrokkenheid bij de oorlog was geen sprake en dus was een stemming niet nodig. De CDU steunde het initiatief van de FDP waarschijnlijk omdat instemming van de Bondsdag met de inzet van de vliegtuigen zou kunnen worden geïnterpreteerd als een Duitse steunbetuiging aan de oorlog. De kwestie omtrent de AWACS zou de komende dagen nog een rol kunnen gaan spelen in de Duitse politiek, mochten zij inderdaad betrokken raken bij gevechtshandelingen.

Binnenlandse repercussies

Met betrekking tot de mogelijke gevolgen van de oorlog in Irak voor de binnenlandse situatie van de Bondsrepubliek was er donderdag sprake van een

opmerkelijk verschil tussen de uitspraken van president Rau enerzijds, en minister van Binnenlandse Zaken Schily anderzijds. Terwijl Rau liet weten dat het de taak van de politiek is om "duidelijk te maken dat deze oorlog geen onmiddellijke bedreiging voor de mensen in Duitsland betekent", wees Schily juist op de toegenomen dreiging van terroristische aanslagen op de Bondsrepubliek. Vermoedelijk waren de woorden van Rau geruststellend bedoeld; als [bondspresident](#) is het zijn taak de inwoners van Duitsland in een situatie als de huidige gerust te stellen. Daarom riep hij de politiek tevens op om een mogelijk anti-Amerikanisme tegen te gaan. Dat was geen overbodige luxe, want op donderdag gingen in Duitsland vele duizenden mensen de straat op om te demonstreren tegen de door de VS geleide aanval op Irak.

De binnenlandse spanningen kunnen verder oplopen als gevolg van de aanwezigheid van de vele Turken en Koerden in Duitsland. Mocht het in Irak tot een conflict tussen beide groeperingen komen, dan zou dat [repercussies](#) kunnen hebben in Duitsland. Tezamen met de waarschuwingen voor aanslagen, de weerzin onder een groot deel van de Duitse bevolking tegen het Amerikaanse optreden, en de mogelijke betrokkenheid van Duitse vliegtuigen bij gevechtshandelingen in Irak bevat het conflict in de Golfregio voldoende elementen om het politieke en maatschappelijke debat in Duitsland de komende weken van springstof te voorzien.

Mark Schenkel is student Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en schrijft regelmatig artikelen voor het Duitslandweb.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2436/oorlog-in-strijd-met-volkenrecht>